

โคลงเรื่องพระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระนิพนธ์

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

แจกในการพระกรุณาพระราชทาน

จากวงโท หม่อมเจ้าจรัส

เลขาธิการกรมบัญชาการกลางมหาดเล็ก

ณ วัดศรีเทพ

พระพุทธศักราช ๒๔๖๘

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำโคลงเรื่องพระราชประวัติ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

- ๑ แถลงเรื่องพระบาทเจ้า จอมภพ
มกุฎเกล้าปรารภ เริ่มต้น
แต่ผนวชทำครบ ประวัติ
จนสวรรคตยัง ยกข้อธรรมแสดง ฯ
- ๒ ทำนนั้นเรียนปฎิกรู นานกาล
พระพุทธรูปอาจารย์ บอก
ทรงมคธชำนาญ แปลเปรื่อง
ธรรมบทที่ป็นนี้ ทราบแจ้งเดิมมา ฯ
- ๓ วินัยทรงทราบได้ ก่อนทรง ผนวชเอย
ปฏิบัติอย่างใดตรง คดอ้อม
น้อมจิตต์ผนวชประสงค์ หมายมุ่ง ผลนา
การปฏิบัติคดอ้อม ทำนนั้นหลักหนี่ ฯ

๑ บัวอกนศกไท้ บรรพชา
 หนึ่งหนึ่งแปดหกตรา ศกตั้ง
 ประทับอยู่วัดมหา ธาตุรัง สามเษ
 ทำอุปัชฌายวัดตั้ง ครบถ้วนหลักลา ฯ

๑ สมอรายเมื่อเพื่อ จำพัส สามเษ
 ทรงศึกษาตำรัส ไต่ข้อ
 สมภารท่านไม่ถนัด ปาฐกฐี กถาเษ
 อังแต่ลัทธิอ้อ ว่าเจ้าคุณสอน ฯ

๑ ทรงสังเวยเหตุนี้ เป็นมูล
 เอาใจมาถือนุญ แบกไว้
 วิชาไม่เกือกูล เป็นประโยชน์ ตนนา
 ความโง่โง่ไม่ได้ เทียบคล้ายเดียรถีย ฯ

๒ จึงเสด็จคืนกลับยัง มหาธาตุอีกครั้ง
 ๑ เพื่อได้เล่าเรียน คันถา ฯ

๑ ทรงวิสุทธิมคค์ให้ วันหนึ่งแปลานได้
ไม่ต้องชักนำ เลยนา ฯ

๕ เรียนจนสังฆราชสัน วิชา ลงแฮ
ของแปลกไม่มีมา อิกแล้ว
จึงไปศึกษาอา จารย์ภู วิเชียรเอย
ลัทธิเปรียบเหมือนแก้ว เลือยคล้าคำสอน ฯ

๒ พระวิเชียรมอดม้วย อาจารย์ลับดับด้วย
แต่นั้นท่านคิด บอกสอน ฯ

๑ เปรียญจึงมากขึ้น คนใดใจมั่นขึ้น
แอบด้อมคอยฟัง มากนา ฯ

๕ คนศรัทธาบวชน มากหลาย
สามสิบมีเศษปลาย กว่าแล้ว
คิดกลับวัดสมอราย ตั้งคณะ
ธรรมยุติกาแพรว เพริศพร้อมโทชาล ฯ

๑ สมบูรณ์บริษัทพร้อม มากหลาย
 เณรพระทั้งหญิงชาย พวกบ้าน
 จำศีลเทศน์บรรยาย บุญบาป
 คนแน่นลือแผ่สำราญ ตลอดบ้านบางส่วน ฯ

๑ วังหน้าท่านก่อเกื้อ อุปถัมภ์
 ดำหนักคล้ายโรงธรรม ปลุกสร้าง
 มีเกรงใหญ่ประจำ กลางแถบ ถนนนา
 ห้ากู่ถวายข้าง นานั่นหอไตร ฯ

๑ เปรี๊ญมีมากชั้น หลาของค์
 สำเร็จดังประสงค์ ท่านให้
 สงเคราะห์สั่งสอนตรง บเพ่ง ลาภนา
 แสงแต่ชอบธรรมให้ ถูกต้องบาลี ฯ

๑ จิงมีนามเรียกร่อง กั้นมา
 ธรรมยุติึกคณา กล่าวช
 เป็นผู้พวกลแสวงหา ความชอบ ถูกเฮย
 ของพิบัติเก็ก มละทงสละเสียบ ฯ

๑ อยู่มาดังว่าน ชำนาน
 จนกระทั่งถึงกาล เท่าน
 ขึ้นห้าค่ำพุชวาร เดือนยี่ วอกเฮ
 หนึ่งหนึ่งเก้าแปดช ศกท่ายอัฐประสงค์ ฯ

๑ เรือกระบวรแห่ไท้ เสด็จมา
 ทรงสถิตนวา วาสแล
 บวรนิเวศมหา สถานสุข เกษมเฮย
 เรื่องพระเกียรติจรสแม่ เทียบคล้ายสุริยัน ฯ

๑	ภิกษุตามเสด็จห้า	สิบครบ
	ปีใหม่ร้อยบรรจบ	เคลื่อนไคล
	ร้อยสามสิบเต็มลบ	จนกระทั่ง
	ไขให้ญะกาไข	เท่าสิ้นสุดกาล ฯ

๑	ปีไก่เชิญท่านไท	ชินศรี
	มาสถิตงามดี	มุนาน้ำ
	กาไหล่พระรัสมิ	ฝั่งเนตร
	เพชรอุณาโลมhra	ร่วงรังดิศถวาย ฯ

๑	ปิดทองหลวงราชูรับ	ทองค
	สำเริงดังประสงค	เพชรพร้ง
	ปฏิบัติท่านทรง	แรงเรียว
	บุญบ่ห่อนหย่อนทั้ง	คำเข้าครวทำ ฯ

๑ สิบสี่ปีแต่ตั้ง

สงเคราะห์สอนบริษัท

อาวาสวิหารจัด

การกิจบให้ข้า

ปฏิบัติ

ทั่วหน้า

แปลงทุก ปีเอย

แปลกขึ้นทุกปี ๆ

๑ ป้าอพอสุดสิ้น

พระนั่งเกล้าภูมินทร์

เสนายิ่งใหญ่ผิน

ทูลกระหม่อมพระเกล้า

สุรทิน

ล่องแล้ว

พุดปลูก ษาเอย

ผนวสร้างครองถวัลย์ ๆ

๑ จิงบัญชาสั่งเจ้า

เสาวรักษ์ราชภักดี

ไปเชิญเสด็จจอมตรี

เสวยมโหศวรรย์เกอ

หมื่นศรี

รับเมื่อ

ภพนาถ

ก่อสร้างสืบวงศ์ ๆ

๑ ชุมนางมาอ้อยอ่อน ขาจนา
 ให้ปรีวัตรออกมา ช่วย^{ขึ้น}เกอ
 ราชกิจพระราชา ก้อนว่าง
 ตรีศกกุญท่านเมื่อ ผ่าน^{ขึ้น}พนภูมิเกลิง ฯ

๑ สรงน้ำพระศพเข้า เสด็จจาก วัดเอย
 อวาสวิหารหาก มละแล้ว
 คำเจ้าใหญ่^{ขึ้น}น้อยมาก ถวายสัตย์ ทวนา
 ตรงพักตรพุทธรัตน์แก้ว พรั่งพร้อมสืบสงฆ์ ฯ

๑ ลาผนวชวัดพระแก้ว โบสถ์สถาน
 เสด็จประทับสำราญ เรกนั้น
 คลังสุภรัตน์ภูบาล เนาสถิต
 ที่พลับพลาฝากัน เทบใกล้โรงแสง ฯ

๑๓ พันสองร้อยสิบสาม ฤๅตามสังเกตุสัน
เดือนหกเพลกระชน ๕ เต็นนทานเปนพระราชา ฯ

๑๔ ศุกร์หน้การเสร็จแล้ว เสวยสมบัติผ่องแผ้ว
๒ จิตตั้งพระสงฆ์ ขุนนาง ฯ

๑๕ ทอคำข้งสิบน้ำ หนักทวี
๑ ข้างแผ่หุ้มรัศมี พุทธเจ้า
ทรงนามพระชินศรี สองกาบ ประทับนา
สี่ขาขาวแดงเข้า รัตหุ้มของเดิม ฯ

๑๖ นัตรดาตพวงภู์ล้วน บุปผา ทองเฮย
๑ ดวงรัตนห้อยบุชา พุทธเจ้า
หิรัญมาศพุกษา หนึ่งคู้
ต่างประเทศน้อมเกล้า ส่งให้มาถวาย ฯ

๑ ครั้งหลังตื่นไม้คู้ สองศอก สูงเฮย
 ฝ่าตาดใหญ่ไรดอก ห่มห้อย
 พระราชทรัพย์นำออก ทรงอุทิศ
 ทำสักการไม่น้อย มากครั้งหลายคราว ฯ

๑ ไตรเพรสามร้อยถ้วน สั่งจัด
 ฝ่าบาตรเชิงบาตรขัด เรียบร้อย
 ทานทำทั่วบริษัท พวกศิษย์ หลวงเฮ
 กราบพระปักเรียงถ้อย ผ่องแผ้วไพร่ ฯ

๑ หนึ่งสองหนึ่งเจ็ดถ้วน ปู่เถาะ
 ช่างหล่อฐานทาบเกาะ ทับเข้า
 เดือนแปดเจ็ดค่ำเหมาะ วันพฤหัสบดี
 เทผูกถากถวดเรา ร่วงเนอทองกระเด็น ฯ

๑ เดือนสิบสามคำขึ้น บิดทอง
 ชื่อปะทากล้องสอง เทียวตั้ง
 การสมโภชฉลอง ห้าทวน วันเอย
 โชนหุ่น ไม้ลอยตั้ง คำแล้วหนังไหม ฯ

๑ ดอกไม้ไฟใหญ่น้อย นานา
 พลุดับพุ่มระทา บัปร้อง
 ตไลร้อนเวหา กรวดพุง
 พร้อมฝรั่งขึ้นสูบก้อง ฉัตรชั้นผเนียงหม่น ฯ

๑ เมื่อหนึ่งสองหนึ่งเก้า มะเสง
 เสกคตทองเสงเครง เก็บได้
 รวบรวมห่อขึ้นเต็ง สอบซัง
 เงินและทองประสมให้ หล่อให้ชินศรี ฯ

๑ เสร็จแล้วกาไหล่สั้น ทองคำ
 ยี่สิบบาทงามจำ เกือกแพ้ว
 มะเมียพุทธรูปสำ เร็จกลับ ด้วยนา
 บรรจุพระธาตุแล้ว สี่ถ้วนวันฉลอง ฯ

๑ มุงหลังคาจวบขึ้น เสร็จสรรพ
 ประดับกระเบื้องต่างพร ณแต่มี
 ตรามงกุฎพระขรรค์ พานรับ รอนา
 ตรีमुखะวาวแว้ม ขจิตด้วยกระเบื้องสี ฯ

๑ ผนังในเขียนใหม่ล้วน ทัวสรรพ
 เสาสิบตำลึงนับ กำให้
 บัดทองแซกลายสลั เสาละแปด บาทนา
 หมดาดพอดูได้ ภาคพื้นต่างสี ฯ

๑ เจตีย์เอียงยอดโน้ม เนลียงกรอม
 ร็อคคก้อแก้นอม ยอดไว
 ตรงเที่ยงเนกเช่นจอม ของเก่า
 คลองเก่าดินถมให้ ก่อสร้างพิหารเก็ง ฯ

๑ ตึกหมู่สองแห่งสร้าง ก่อผนัง
 หมู่หนึ่งมีเจดหลัง ครอบถ้วน
 เปลี่ยนกุฎีที่พุพัง ของเก่า
 ชาวสอาดงามล้วน ฝายเมืองแถบถนน ฯ

๑ กุฎีที่ดำหนักเจ้า สิบเอ็ด หลังเอย
 สองฟากถนนเสร็จ ก่อตั้ง
 จกรมสถานเผด็จ ขวางสกัด
 ยังอีกหมู่หนึ่งยัง ทานไท้ใหม่ทำ ฯ

๑ ทนจะกล่าวด้วย พระศาสดา
 สมเด็จพระเจ้าพระยา ญาตน้อย
 มหาอัครเสนา จอมช้าง
 วัดประดู่เข้มข้อย ท่านสร้างอุปลัมภ์ ฯ

๑ พระศาสดาก่อตั้ง ในวิหาร
 วัดประดู่สถาน ที่นั้น
 รับสั่งว่าก่อนกาล เกยคู่
 บวรนิเวศมุขสันต์ ส่งให้ก่อพิหาร ฯ

๑ หนังสือสองหนังสือ บมมะแม
 ทำรากพิหารแล ก่อสร้าง
 ศาสดายกลองแพ มาส่ง
 เ็นพระขันทำช้าง พักไว้อัมพวาย ฯ

๑ พินิจสร้างเกือบแล้ว สืบ
 พระศาสดามุนี ยกตั้ง
 ขึ้นตามคำผัดคุณ วันพฤหัสบดี
 เบญจศกกุญยัง รักไถ่ทาญ ฯ

๑ พระศอขำรุตครั้ง ลากมา
 พักวัดสุทัศน์ ก่อนก็
 กรมวรศักดิ์บัญชา เทผูก
 ทองเสกคดกหมี่ หล่อไท่ศาสตรา ฯ

๑ แต่งกาไหล่เช่นไท่ ชินศรี
 เสร็จพักไว้ตามมี ก่อนแล้ว
 โต๊ะตั้งหน้าชุกชี ฐานพระ แก้วนา
 หิ้งคู่ทองสุกแผ้ว หน้าปถมใจชม ฯ

๑ บัชาตภูวนาถเมือ เมืองเหนือ
 ชินราชยังหลอเหลือ อยู่โน้น
 ชินศรีอยู่ใกล้เกลื้อ รอกลับ
 เงินหาบแหวนหยกโล้น สอดนิ้วสวมถวายเป็น ฯ

๑ มีรับสั่งอรธเอน โองการ
 โดยพระราชบรรหาร ดั่ง
 บวชนาคใคร่พบพาน สังฆกิจ
 ภัณฑุกรรมนันช สักครั้งอยากเห็น ฯ

๑ บวชนาคอยากจักให้ สงฆ์ทำ
 สังฆกิจภัณฑุกรรม สักครั้ง
 แลวก็เสียบบมิตำ เร้าสั่ง
 เห็นจักคิดอรัง เพื้อไท่ผนวชเอย ฯ

๑ เอกโททวิถิถวัน	ปรีระกา
อภิเชกปฎิมา	บุษยน้อย
สร้งสถิตตรงคา	พราหมณ์จัด
ทรงเพ็ชรภรณ์เยื้อย	ลาดพนแผ่นดินทอง ฯ
๒ ถวายนามไว้ดังนี้	พระพุทธรูปยรัตนสี
จักรพรรดิแก้วมณี	มัยเอย ฯ
๓ ปรรกการก่อสร้าง	วัดถวาย
พระพุทธรูปยรัตนนี้หมาย	เหล่านัน
การใหญ่มาหลากหลาย	เหลือที่ ทำนา
รัชกาลหุดสน	เสร็จบ้างบางเหลือ ฯ
๑ ปี่เถาะโพธิ์พชแท้	คดมา
แต่ประเทศพุทธคยา	อ่าวโพน
รับสั่งพระราช	ให้สร้าง
แท่นเช่นวัดประทุมโนน	จักได้ปลูกโพธิ์ ฯ

๑ แกลงความประวัติดั้ง บรพพา
 เริ่มเรื่องตั้งแต่ปรา รกสร้าง
 พุทธรัตนมหา สถานที่ สถิตเอย
 ของพระบุษยรัตน์ข้าง นิเวศน์ไท่ในสวน ฯ

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้า จอมภพ
 อาวาสทรงปรารภ เริ่มไว้
 แทนรองพระมณฑป งามเกษ
 พุทธรัตนสถานให้ กล่าวตั้งนามพิหาร ฯ

๑ เสาสีลารอบชั้น ชานเฉลียง
 ห้าซ่งต้นหนึ่งเรียง รอบตัง
 ศิลาสลับปรับเพียง สี่ต่าง ลายนา
 เปนดอกสอดสัทั้ง รอบชั้นเชิงผนัง ฯ

๑ ผนังนอกขจิตด้วย เกลา
 ชุ่มยอดบุญชรา กฎพร้ง
 ถายรูปอย่างพระตรา จอมภพ
 ผนังด้านนอกกลิ้ง ตลอดชั้นบันได ฯ

๑ เพดานการใหญ่ วิจิตรนัก
 แลเหลือบลายจำหลัก หลากกลิ้ง
 ไม่มีที่ไหนหัก แล้วพอ
 ในโลกเที่ยวสืบค้น ห่อนได้ไหนเสมอ ฯ

๑ มณฑปจักบุหุ้ม ทองคำ
 ยังขัดหาคนนำ ฟ้า
 ได้ทองจักทรงทำ ให้เสร็จ
 มณฑปทองหุ้ม สฤษฏีให้คนเห็น ฯ

๑ พณฺธิโนเจียนเรื่องเจ้า จำปา สักเอย
 พรานหนึ่งได้พระมา เลือดเสน
 ยิงสัตว์เก็บนอง ขายมาก
 โลหิตทาบเวน ลากถันคนๆ ฯ

๑ เจ้าจำปาสักเอย เหตุผล
 ขอรูปพระทศพล บุษยแก้ว
 มาตบแต่งบงบน บุษิต
 ทองแผ่นฐานแล้ว ประดับด้วยพลอยหุง ฯ

๑ ปางกาลพระเลิศเหล่า ผ่านภพ
 หนึ่งหนึ่งเจ็ดศักรบ วอกแล
 พระแก้วลูกลงทบ ชูเชิด บุญนา
 สืบเนื่องวงศ์กษัตริย์แม่ สัตถ์นรัชกาล ฯ

๑ ส้มเค็ญมกุฎเจ้า จอมภพ
 ทรงศรัทธาเคารพ ไหฏณัน
 จัดแจงแต่งถันครบ แทนเครื่อง ประดับนา
 นิลเลือกเจียรไนคั่น สกเส้นทำถวาย ฯ

๑ อารณเฝ้าพระไหฏน้อย ท้องคู้
 อย่างไหฏแปดขั้วตรง หนึ่งขึ้น
 ขนาดย่อมลดลง เพียงหก ชั่งนา
 เฝ้าหลอราคาสน์ บิได้แสดงมูล ฯ

๑ ปางเมือการไหฏขึ้น บัน เสร็จเฮย
 สूरย์ไหฏพอมาบร จบเจ้า
 เสด็จเพื่อสूरยันต์ สรรพคราษ
 พอกลับพระโรคเร้า เรื่องไซ้ไพรพนม ฯ

๑ หนึ่งสองสามจุดท้าย มังกร
 เสด็จจรไรจร ลับลิ
 ละครพระนคร สมบัติ
 เกษมสุขแต่ก่อนก็ ลับสิ้นสูญหาย ฯ

๑ สมเด็จพระที่นั่งหัว เมื่อสวรรค์
 มากยิ่งความอัครรรย์ ก่อให้
 ผิดแปลกประหลาดสรรพ นรชาติ
 บุญท่านหากทำไว้ ก่อให้เกิดเป็น ฯ

๑ วันประสูติแรกตั้ง ชันสา
 อาทิตย์ดูลยสามนา แม่นถ้อย
 จันทรอัสยชชา เคียงเสฟย์
 วันท่านสมภพคล้อย เคลื่อนพ้นจากครรภ์ ฯ

๑ พระบาทจอมภพเจ้า ดลสวรรค์
 สิบหกงศกัณย์ เทียงแท้
 วันเพ็ญอุตรจันทร์ เคียงเสฟ
 ขามหนึ่งประโคมแสร ทำนหลังลับไกล ฯ

๑ เพ็ญเดือนสิบเอ็ดนั้น ควรรำ
 ชวนครสังเกตจำ ทำหน้า
 วันโทษเบศร์ทำ ความละ
 ราชประวัตสืบหา คำขึ้นวันครู ฯ

๑ ไททำนสถิตตัว แดนใด
 จงทราบความเป็นไป แห่งข้า
 บุญเราสำสมใน เขตยัง ยอดแฮ
 อุกฤษ์ถึงผ่านฟ้า เพื่อได้สุขเกษม ฯ

๑ การบุญทำบัดนี้	เท่าใด
อุทิศแด่จอมไท	เทพทั่ว
เป็นผู้ประเสริฐใน	หมู่พวก เรนา
จงเสร็จประสงค์ก้าว	ข้ามขึ้นเมืองสวรรค์ ฯ

๑ ความสุขก่อทุกข์ให้	เหลือการณ
ยามวิโยคสังขาร	เกือบใกล้
อายุไม่ทนนาน	พลันดับ เรวนา
ประทับกลางลมไซร	หอนดังยืนยาว ฯ

๑ สังขารไม่เที่ยงแท้	พลันดับ
ตายเกิดนี้คู่ปรับ	คู่สร้าง
เกิดแล้วย่อมแตกยับ	เหลือย่อย
หมดดับสังขารร้าง	สุขล้ำใหญ่หลวง ฯ

๑ ชนไม่ประมาณแล้ว ความดี
 ยามหนุ่มโรคนอนท้ว ห้างม้วย
 กายแตกจักษุพังมี เปนแน่ จริณา
 เตรียมคิดถึงตัวด้วย เกิดแล้วพลันตาย ฯ

๑ สัจจารไม่เที่ยงแท้ คงทน
 หนึ่งย่อมนำทุกข์ดล ส่งให้
 เปนของใช้ตัวตน ชนห่อน หวงนา
 เห็นแน่ตามจริงไซ้ นี้แท้ความดี ฯ

๑ ปัญญาความรอบรู้ ของสัจ
 เพาเครื่องหม่นหมองขจัด หมดน้อย
 อินทรีย์หกสกัถ คอยบด ระวงนา
 สรรพเครื่องหม่นหมองด้อย ชัดทั้งสละเสีย ฯ

๑ ขกธรรมสืออย่างแล้ว อันใด
 จักเพิ่มความฟ่องใส ภาพหน้า
 แต่สัตว์ที่หม่นไป ยังชาติ
 กำจัดทุกข์ภัยกลับ เครื่องร้อนผ่อนหาย ฯ

๑ เบญจันธุ์ก่อทุกข์พร้อม ไหลมา
 ทุกข์เกิดเพราะตัณหา ยึดมั่น
 ทุกข์ดับเพราะปฏิบัติ เป็นท่าม กลางแฮ
 มรรคแปดประการนั้น แจกแจ้งทางกลาง ฯ

๑ ชนไม่ประมาทแล้ว ความดี
 เป็นกุศลราศี ใหญ่กว้าง
 อปปรมาทไม่มี สิ่งเทียบ เสมอมา
 เหนือเข่นรอยเท้าช้าง อันล้วนประทุมลง ฯ

๑ อัปมาทถีนไกล่ นฤพาน
 ประมาทมัตฺยผลาญ ชีพสัน
 ไม่ประมาททนกาล ขาวยัด
 ใครประมาทชีพหวัน เช่นคล้ายคนตาย ฯ

๑ ใครรู้ความต่างแล้ว จงจำ
 บัณฑิตทำนชัคนำ บอกไว้
 ไม่ประมาทเร่งทำ สิ่งชอบ เลี่ยงนา
 อัปมาทนั้นไซ้ไร ปราชญ์แล้วควรแสวง ฯ

๑ เວັງသံတီတီ แสดงเขียน
 ပုဒ်ပျီတကဏ္ဍာ တော်
 ဂီတသံတီတီ စာတတ်
 ဝိသုဒ္ဓိသံတီတီ ပြဿနာတော်တော် တော်

๑ กำหนดสัปดาห์แท้ นาฬิกา
 เริ่มแรกแต่พรรณนา เรื่องนี้
 เป็นสังเวคกถา ปรรก
 ภาณิตบัณฑิต เพื่อให้ภิมย์ ฯ

